‘ಹೌದು!’ ಹರಿಲಾಲ ಸಿಗರೇಟಿನ ಹೊಗೆಯನ್ನು ಕಾರುತ್ತಾ, ಭಾವಣೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ, ‘ನಾನು ನಿನ್ನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಬರೆಯಿಸಬೇಕಿದೆ. ಬರೆಯುತ್ತೀಯ?’

ಮಾವ ತನ್ನಿಂದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆಂದು ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತು. ಅವಳು ಹಾಳೆ ಮತ್ತು ಪೆನ್ನಿನೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ಕೂತಳು. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಹರಿಲಾಲ ಗಾಢ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ. ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎಲ್ಲಾ ಭಾವನೆಗಳೂ ಬಂದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಹರಿಲಾಲ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು ಹೇಳಿದ

‘ಬರಿ ಸರೂ...ಪತ್ರಕ್ಕೆ ತಲೆಬರಹವನ್ನು ಕೊಡು...’ ಹೀಗೆಂದು ಹರಿಲಾಲ ಬರೆಯಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿ ಕೂತಿದ್ದ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಹೇಳಿದ...

‘ನನ್ನ ತಂದೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನನ್ನ ದೂರುಗಳು ಈ ತಲೆಬರಹವನ್ನು ಬರಿ...’

ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಗಾಬರಿಯಾಯಿತು. ಅವಳು ಮಾವನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅವಳು ತಕ್ಷಣ ಬರೆಯದಾದಳು.

‘ಬರಿ...ನಾನು ಸರಿಯಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿಯೇ ಬರೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ...’ ಹರಿಲಾಲ ಹೇಳಿದ...’ ಮುಂಬರುವ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ತುಂಬಾ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವುದು... ಬರಿ...ಸರೂ... ಬರಿ... ‘ನನ್ನ ತಂದೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನನ್ನ ಈ ದೂರು ಇಂದಿನ ದೂರಲ್ಲ...’

ಸರಸ್ವತಿ ಮೌನವಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದಳು.

‘ಬೇಡ ಬಿಡು, ಸರಸ್ವತಿ’ ಹರಿಲಾಲ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಹೇಳಿದ, ‘ಈಗ ಈ ದೂರಿಗೂ ಸಹ ಯಾವುದೇ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದಿದೆ.’ ಹೀಗೆಂದು ಹರಿಲಾಲ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಎದ್ದು ನಿಂತ. ಸರಸ್ವತಿ ಮಾವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಮಾವನವರಿಗೆ ಏನಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಮಾತನಾಡದೆ, ಹಾಳೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು, ಪೆನ್ನಿನ ಕ್ಯಾಪ್ ಹಾಕಿದಳು. ಹರಿಲಾಲ ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದ. ಮಾವನವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಹೊಯ್ದಾಟ ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ದ್ವಂದ್ವ ಅವರನ್ನು ಟೊಳ್ಳು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತು.

ಈ ಘಟನೆಯ ನಂತರ ಹರಿಲಾಲ ಮತ್ತೆ ಏನೂ ಆಗಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಈ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ವರ್ತಿಸಿದ. ಅವನ ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸುಧಾರಣೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಅದೊಂದು ದಿನ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಏನೋ ನೆನಪಾಯಿತು. ಅವನು ಮಗನನ್ನು ಕೇಳಿದ

‘ಬಾಪೂ ಅವರು ನಿನಗೆ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೂ ಕೂರಿಸಿದರು, ವೈದ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಹ್ ಕಾಂತಿ! ನೀನು ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದೆ?’

‘ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ರೇಗಿಸಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಾಸು ಮಾಡಿದ್ದೆ’ ಕಾಂತಿ ಹಳೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ.

‘ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀಯ? ನಾನು ನಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಲಾಗದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೀನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದೆ...?’ ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು.

‘ಇದರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿಯವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ನಾನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬಾಪೂ ಅವರ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದಾಗ ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು, ಆದರೆ ನಾನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರು ತುಂಬಾ ದುಃಖದಿಂದ ಹೇಳಿದರು, ‘ಕಾಂತಿ, ನಿನ್ನ ಈ ತೀರ್ಮಾನದಿಂದ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ದುಃಖವಾಗಿದೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ.’ ನಾನು ತುಂಬಾ ಹೆದರಿದ್ದೆ. ಅದರೆ ನಾನು ಓದುವ ನನ್ನ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಿಲ್ಲ.’

‘ಆಮೇಲೆ...ಆಮೇಲೆ ಏನಾಯಿತು? ಮಹಾದೇವರ ಸಹಾಯ...’ ಹರಿಲಾಲ ಕಳವಳಗೊಂಡ.

‘ನಾವು ಆಗ ವರ್ಧಾದ ಸೇವಾಗಾಂವ್ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದೆವು,’ ಕಾಂತಿಲಾಲ ಮುಂದುವರೆಸಿದ, ‘ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಲು ಮುಂಬೈಗೆ ಹೋಗಬೇಕಿತ್ತು. ಮುಂಬೈಗೆ ಹೋಗಲು ರೈಲು ಖರ್ಚನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ನಾನು ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ, ‘ಬಾಪೂಜಿ, ನನಗೆ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ.’ ಎಂದೆ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಬಾಪೂ ಹೇಳಿದರು, ‘ಕಾಂತಿ! ನನ್ನ ಕೈ ಬರಿದು ಎಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಿಡಿಗಾಸೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗಿ ಈ ಖರ್ಚನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿಭಾಯಿಸಲಿ?’

‘ಏನು? ಬಾಪೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ?’ ಹರಿಲಾಲ ಸೆಟೆದು ಕೂತ. ಅವನು ತುಟಿಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡ.

‘ಹೌದು, ನಾನು ಪದೇಪದೇ ರೈಲು ಖರ್ಚಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆಗ ಬಾಪೂ ಅವರು, ‘ಕಾಂತಿ! ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಾತಿನ ಬಗ್ಗೆಯೇ ದೃಢವಾಗಿರುವುದಾದರೆ, ನೀನು ವರ್ಧಾದಿಂದ ಮುಂಬೈವರೆಗೆ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬರಬೇಕು. ರೈಲಿನ ಟಿಕೇಟ್‌ಗೆ ಕೊಡುವಷ್ಟು ಹಣ ನನ್ನ ಬಳಿಯಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮೈಲಿಗಟ್ಟಲೆ ನಡೆದುಕೊಂಡೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆವು’ ಎಂದರು.’

ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರಗೊಂಡ ಪ್ರಯಾಣದ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆಶ್ರಮದ ಜೀವನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಅವನು ಆ ಜೀವನವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದ ಎಂಬುದು ಸಹ ನೆನಪಾಯಿತು.

‘ಮತ್ತೆ...’ ಕಾಂತಿ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ, ‘ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿಯವರು ನನಗೆ ರೈಲು ಚಾರ್ಜಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಒಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾನು ಮುಂಬೈಗೆ ಬಂದೆ. ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪಾಸು ಮಾಡಿದೆ. ನಂತರ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಓದಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದಾಗ ಬಾ ಅವರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಬಂದರು...ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಹಣವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗಿರುವುದು? ಆಗ ಬಾ ಅವರು ದೇವದಾಸ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪರನ್ನು ಕರೆದು ‘ದೇವದಾಸ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಪಾಪ, ಈ ಕಾಂತಿಯಾದರೂ ಓದಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ನನ್ನ ಮಗನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆ. ಈಗ ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ದೇವದಾಸ, ಕಾಂತಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದಾದರೂ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್‌ಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡು.’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು.’

ಹರಿಲಾಲ ಗಮನವಿಟ್ಟು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯಾನಕ ಹಾಹಾಕಾರ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ‘ಹೀಗೆ ದೇವದಾಸ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ಬಾ ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ನನಗೆ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಒಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಮನೆಯ ಖರ್ಚಿಗೆ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಸಾಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೇ ನಾನು ನಂತರ ಬಿಡಲಾ ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಅವರ ಟ್ರಸ್ಟ್‌ನಿಂದ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್ ಕೊಡುವಂತೆ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ. ಬಿಡಲಾ ಅವರು ನನ್ನ ಮನವಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸ್ಕಾರಲ್‌ಶಿಪ್ ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ನೂರಾ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ, ಮನೆಯ ಖರ್ಚಿಗೂ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ...’ ಕಾಂತಿಲಾಲ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ. ಹರಿಲಾಲ ಮಾತನಾಡದೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದ.

ಮರುದಿನ ಕಾಂತಿಲಾಲ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಹರಿಲಾಲ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಹೇಳಿದ, ‘ಸರಸ್ವತಿ! ಕೇಳು ಮಗಳೇ! ಇಂದು ನಾನು ಮೈಸೂರಿನ ಮಾಜಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್‌ರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅವರು ನನ್ನ ಹಳೆಯ ಮಿತ್ರರು...ನಾನು ಬರುವುದು ತಡವಾದರೆ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಡ...’ ಈಚೆಗೆ ಹರಿಲಾಲ ಆಗಾಗ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದ, ಹೀಗಾಗಿ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಅವನ ಮಾತು ಸಹಜವೆನಿಸಿತು.

ಸಂಜೆಗೆ ಹರಿಲಾಲ ಮರಳಿ ಬಂದ, ಆದರೆ ಕಾಂತಿಲಾಲ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾವನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಭಯವಾಯಿತು. ಹರಿಲಾಲ ಹೊರಗೆ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಟಾಂಗಾದಿಂದ ಇಳಿದ. ಅವನ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣುಗಳ ಒಂದು ಬುಟ್ಟಿಯಿತ್ತು. ಮೈಮೇಲೆ ಶರ್ಟ್ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಹರಿಲಾಲ ಬನೀನ್‌ನಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬಂದ. ಅವನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಸಾರಾಯಿಯ ದುರ್ವಾಸನೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

(ಸಶೇಷ)